

בסיעתא דטימיא

שיעור שבועי

הגאון הגדול

רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת ויִשְׁלַח | 589

י"א בבסלו תשפ"ג

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171004

www.kolhalashon.com

גישה ישירה לשיעור במערכת קול הלשון

בלי לחפש ולדפדף בין השיעורים במערכת.

מתקשרים לקו קול הלשון במספרים הרגילים והישירים,

מקיימים מיד כוכבית * סולמית #

ואחריו את מספר השיעור 34340920 ולסיום סולמית #

פרשת וישלח תשפ"ג

שיעור הגר"י זילברשטיין שליט"א ב"בית הכנסת המרכזי רמת אלחנץ"

לע"נ שמואל ב"ר משה גודלבסקי ז"ל
לע"נ אברהם יצחק ב"ר אליעזר מנחם ושרה שפס ז"ל

הבטיח לתת לו את הסופגניות שיישארו בסוף היום, ולכך שיכנע את חבריו לקנות במקום אחר

טיאלה :

בחור עמד ליד חנות לממכר מאפה, והריח ריח סופגניות, המוכר ראה אותו עומד נבוך מחוץ לחנות, הבין שהוא רוצה סופגניות אך אין לו כסף, אמר לו תבוא כל יום בעשר כשאני סוגר את החנות, ואתן לך את כל הסופגניות שיישארו. הבחור מאד שמח והודיע לכל אחיו ואחיותיו שבליילה יביא להם סופגניות רבות, הבחור הגיע לחנות כבר ברבע לעשר והמתין לסגירת החנות, בשעה חמשה לעשר הוא רואה את חברו מגיע לקנות כחמש עשרה סופגניות בשביל משפחתו, הבחור, נפלו פניו, שהרי הוא כבר הבטיח לאחיו להביא להם סופגניות, ולא היה יכול להתגבר על יצרו. הוא נגש לחברו ואמר לו: "שמע, בחנות הסמוכה בעוד עשרה מטר יש סופגניות הרבה יותר מוצלחות וטעימות מאשר בחנות הזאת." אכן החבר הלך לשם וקנה את הסופגניות. בשעה עשר קיבל הבחור את חמש עשרה הסופגניות שנשארו בחנות, אך לאחר שאכלו ושבעו, התחיל לבו נקפו, אולי עבר על איסור גזל, שהרי הוא שילם רעה תחת טובה, וכדי לקבל את הסופגניות הפסיד לבעל החנות את הכסף שהיה יכול להרוויח במכירתם, מה דינו?

תשובה :

הבחור צריך לשלם לבעל החנות על כל החמש עשרה סופגניות, כי זו הייתה נתינה בטעות, שאילו היה יודע בעל החנות שאחד רצה לקנות את הסופגניות, והבחור שכנע אותו שלא לקנותו, כדי לקבלם במתנה, לא היה נותן לו, ולכן כל הנתינה

הייתה בטעות. המשפחה אכלה את הסופגניות של בעל החנות, שלא נתנם אלא בטעות, ולכן צריך לשלם עליהם את מחירם המלא. אף שעדיין יש לומר, שבתחמשה לעשר, כאשר שכנע את חברו שלא לקנות בחנות זו, לא עשה אלא גרמא בלבד, ואילו הבחור לא היה לוקח את הסופגניות, לא היה צריך לשלם על נזק זה שעשה לבעל החנות, וכאשר לקח את הסופגניות בשעה עשר כבר נתייאש בעליה ממנה, כי כעת כבר אין מי שיקנה ממנו. יש לומר שהרי זה דומה לגזלן, שכתב ב'נתיבות' [סימן שס"א סק"ב], שמיד שבא על האדם לסטים מזוין, יש כבר ייאוש, ואם אחר לקחו זכה בה, אבל הליסטים עצמו, אינו יכול לומר כשלקחתי כבר לקחתי לאחר ייאוש, שהגזלן ודאי נעשה גזלן עליו, דהא מחמתו בא הייאוש כיוון שבא לגזלו. והוא הדין בענייננו, שמחמת הבחור הזה בא הייאוש, ולכן חייב לשלם. עוד נראה שלכן חייב לשלם, שהרי הזיק את בעל החנות, ואף שאינו אלא מבטל כיסו של חברו שפטור, מכל מקום כתב ב'אורחות המשפטים' [ח"ג אות כ"ו] בשם 'חושן אהרן', שהמבטל כיסו של חברו פטור, היינו דווקא כשאין למבטל הנאה מזה, אבל אם יש לו הנאה מזה, הרי זה נהנה במקום שחסר חברו וחייב לשלם. אמנם אפשר לחלק שמבטל כיסו של חברו, היינו שעושה מעשה בידים, שתופס מעותיו של חברו, ואינו מניח לו להרוויח, משא"כ הכא שרק שידל את חברו שלא יקנה אצלו. מכל מקום נראה שהוא חייב, והרי זה דומה למה שכתב ב'שו"ת חתם סופר' [חו"מ סימן ע"ט], על מי שנמצא בחנותו של חברו, ובא חברו ושידלו לקנות אצלו שהיו כגזל. ואם כן הוא הדין בענייננו, שהרי לולא החבר הזה, היה הוא בוודאי קונה בחנות זה, והוא שידלו שיקנה במקום אחר כדי להרוויח ולקבל את הסופגניות ולכן חייב לשלם על הסופגניות.

בהול על ממונו" [שבת דף קי"ז:], ו"אין אדם מעמיד עצמו על ממונו" [שם דף קנ"ג.].

דהיינו: טבע הוא באדם, שכשרואה את ממונו הולך לאיבוד, אין הוא מסוגל להימנע מלהצילו. כתוצאה מכך - גנב הבא במחתרת, מותר לבעל הבית להורגו, שכן הגנב יודע שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו, ובעל הבית בוודאי ייאבק עמו, ומתוך כך מתכנן הגנב שכשבעל הבית ייאבק כנגדו, יקום הוא עליו ויהרגנו. משום כך, רואים את הגנב כאדם הבא להרוג, ומותר לבעל הבית להקדים ולהורגו.

עוד מצינו בפסוק בפרשת שמות: "וישליכוהו ארצה ויהי לנחש, וינס משה מפניו" [שמות ד' ג']. ותמה הנצי"ב ב'העמק דבר': "הוא פלא מאדוננו משה, להיכן נס בעודו עומד לפני ה' יתברך?"

וביאר: "אכן היה זה שלא בישוב הדעת, אלא באשר התבהל משה פתאום ממראה עיניו ונס כאשר ינוס איש מפני הנחש בטבע האדם, בלי שום התבוננות על הדבר". רואים אנו שפעמים אדם נפעל באופן בלתי נשלט, מחמת בהילות על איבוד ממונו וכדומה.

וה'ערוך השולחן' [חו"מ סימן ש"ג ס"ז] כתב: "אם ידוע בעיר דרכי השמירה של שומרי שכר, ושומר בשמירה זו, פטור, כי על דעת כן מסר לו, וכן כשמסר לו דבר לשמור, וידע הנפקד שאין השומר אצל הפיקדון, ונגנב באונס גמור, פטור השומר". וגם בענייננו, כל בעל חנות מבין שבמצב שכזה, השומר (המוכר) לא אמור להימצא בחנות, ועל דעת כן העמידו הבעלים למכור בחנותו, ולכן פטור, (ויעו"ש שכתב לפוטרו אף לשיטות המחייבות שומר שכר ב'גניבת אונס').

לסיכום: נראה שראובן נחשב לאנוס, ומשכך יש לפטור אותו מתשלום דמי הגניבה.

ברייחה מתפקיד מפקד

טיאלה :

באחד מבתי החולים תרגלו את האחיות כיצד להתנהג בזמן אזעקה. פעם ארעה אזעקת אמת, והאחות האחראית ברוחה לנפשה והשאירה את כל הצוות שהיה תחת פיקוחה. שואל מנהל בית

הזבן שיש לחנות 'עטור ניצחון' עם החנוכיה בידו, והזדעזע ממה שיגילה

טיאלה :

מעשה שהיה, בראובן שהיה מועסק כמוכר בחנות לכלי כסף שבבעלות שמעון. ביום מן הימים, נכנס לחנות אדם והתעניין אודות חנוכיית כסף מרהיבה שעמדה על אחד המדפים. הקונה ביקש להחזיק את החנוכייה, ותוך כדי שבדק ובחן אותה, לפתע פתח בר

יצה ונמלט מהחנות. ראובן המוכר התעשת מיד ודלק אחריו בריצה מהירה. ראובן היה בטוח שהנה הוא מצליח ללכוד את הגנב, אך בכל פעם כשהיה מתקרב אליו, הלה האיצ פתאום את מהירות ריצתו, והצליח להימלט שוב ושוב.

כעבור מספר דקות של מרדף מתיש, הגנב פשוט החליט לוותר על החנוכייה ותוך כדי ריצה השליכה מידי. עקבותיו של הגנב נעלמו, ורוחו של ראובן שבה אליו. הוא נטל את החנוכייה בשביעות רצון ושב אל החנות.

אלא, שמיד עם היכנסו לחנות, חשכו עיניו, הוא התחלחל לראות שנגנבו מהחנות מספר חנוכיות יקרות. וכפי הנראה, המדובר היה בחוליית גנבים מתוחכמים, שתכננה מראש את הגניבה, האחד יברח עם החנוכייה, ולאחר שהמוכר ישאיר את החנות ריקה וירחיק לכת, שאר החברים ייכנסו לבזוז ולשלול חנוכיות יקרות.

עכשיו בא שמעון, בעל החנות, ותובע את ראובן (שדינו כשומר שכר), לשלם עבור גניבת הסחורה היקרה, כדין שומר שכר שחייב בגניבה ואבדה. לעומתו טוען ראובן שהוא היה אנוס, כי מחמת הבהלה הגדולה רדף אחר הגנב. עם מי הדין?

תשובה :

נראה שיש לפטור את המוכר, כי רדיפתו אחר הגנב הייתה בלתי נשלטת, וכל אחד, גם בעל החנות עצמו, היה פועל כך במצב שכזה, כי בשעה שאדם רואה גנב שבא וחוטף את ממונו, הוא מיד דולק אחריו, בלי להפעיל שיקול דעת, שהרי "אדם

ומצא בו - - - מעטפה! על גבה נרשם: 'לאחייני החתן המפואר, כְּחֶתֶן יְכֶנָּה פָּאָר, ראובן נ"י... בברכת שמח תשמח רעים האהובים, דודך שלמה'. שמעון פותח את המעטפה, ומגלה בה, לא פחות מאשר... 600 שקלים מזומנים! עכשיו מגיע שמעון ומבקש לשאול: האם מותר לי להניח, שראובן אכן השתמש בחליפה ולבשה בחתונתו, כפי שמעידה המצאות המעטפה בכיס החליפה, וממילא אני יכול לעכב את הכסף כתשלום עבור שכירות החליפה, או שמא עלי להשיב את האבדה לבעליה?

תשובה :

אסור לו לקבל את הכסף בחזרה, אבל מותר לו להעריך כמה החתן היה מוכן לשכור חליפה זו רק לליל החתונה, ודמים אלו יטול המוכר מדין מְהֵנָה שְהֵנָה את הלוקח.

יש להעיר דמסתבר דניחא ליה לחתן דנן שהמוכר ישאיר את הצ'ק אצלו, ולא יתבזה בהחזרת הצ'ק, ונראה שבכל זאת יפנה המוכר לחתן דנן ויגיד לו, נאמר בסוף קהלת "סוף דבר הכל נשמע", וכתב התרגום שכל מה שעשית בסתר, בסוף הכל ישמע ויתפרסם.

'סוף דבר הכל נשמע'

הרב הלך עם רופא לברית מילה, ובדרך מצאו מצלמה מאד יוקרתית שלא היה עליה שם הבעלים. הרופא שאל את הרב מה יעשה עם המצלמה ? ענה לו הרב שיוציא את הפילם וייתן לפיתוח ואולי יזהה את בעל המצלמה. אכן הוא עשה כך וזיהה את בעל המצלמה. היו שם הרבה תמונות, חציים תמונות של בעל המצלמה עם הרבה מגדולי ישראל ועוד כל מיני חשובים. אבל החצי השני היו בו תמונות מחו"ל, ממש תמונות תועבה. עכשיו שאל הרופא שוב מה יעשה ? אם ישלח זאת לבעלים הבושה שלו תהיה גדולה מאד, הוא מאד מקובל בעולם הישיבות ובביהכ"נ שלו, והבושה שלו תהיה עד השמים. מצד שני לא שייך לקחת את המצלמה לעצמו כי זה גזל ? ענה לו הרב: "אתה תשלח לו את המצלמה עם התמונות, ותכתוב לו "ידידי היקר ראיתי את כל התמונות, אין לך מה לפחד ממני כי אנחנו בקושי נפגשים, וכשאראה אותך אסתלק כדי שלא תזהה אותי. אבל דע לך יש

החולים האם מותר לפטר אותה והאם מגיע לה פיצויים ?

תשובה :

גם זאת נלמד ממשה רבינו שברח מפני הנחש כמו שהזכרנו למעלה את הסברו של הנצי"ב, שכאשר אדם נמצא בפחד הוא מאבד את ישוב הדעת. האדם במצב של פחד הוא אנוס. ולכן למרות שעשתה פשע, היות ולמדה לקח ולא תחזור על זה, הרב אמר למנהל בית החולים שלא יפטר אותה.

החתן הצהיר 'לא השתמשתי בחליפה', ולפתע מוצא המוכר בכיס...

טיאלה :

מעשה בחתן בשם ראובן, שנכנס לחנות לחליפות יוקרה שבבעלות שמעון, וביקש לרכוש חליפה נאה לרגל חתונתו. שמעון הציג בפניו חליפה יוקרתית, ולאחר היסוסים רבים, ראובן אמר שמוכן לקנותה, אך התנה את קנייתו: "עדיין איני בטוח שאשתמש בחליפה. אני מוכן לשלם, רק בתנאי שבמידה ואתחרט, אוכל להשיב לך את החליפה ולקבל בחזרה את כספי". שמעון הסכים, אך הדגיש: "במידה ותשתמש בחליפה, בשום אופן לא אסכים לקבלה בחזרה!". ראובן שילם לשמעון, וקיבל לידי את החליפה. למחרת החתונה, חוזר ראובן אל חנות החליפות, ופונה אל שמעון: "ראה נא, לבסוף החלטתי, שהחליפה לא כל כך מתאימה לי ולכן ברצוני להחזירה. הנה היא לפניך, והשב נא לי את כספי". "אתה בטוח שלא לבשת את החליפה?", שאל שמעון בנימה חשדנית, והוסיף: "כפי שראית בשלט החנות, אנו עוסקים הן במכירה והן בהשכרה, ואם השתמשת בחליפה ואינך רוצה לרוכשה, תוכל להסתפק בתשלום 600 שקלים עבור שכירות החליפה לערב, ואת שאר התשלום אשיב לך...". "ידידי היקר - השיב ראובן - יאמין לי כבודו, לא השתמשתי בה כלל ועיקר!". (ככל הנראה המוכר חשב שלבדוק את העניין ע"י תמונות מהחתונה זה לא יועיל, כי מן הסתם יהיה קשה להבחין שהמדובר בחליפה זו). ובכן, שמעון השיב לראובן את כספו, וקיבל לידי את החליפה בחזרה. לאחר שראובן הלך, שמעון עמד לסדר את החליפה ולהשיבה למקומה, לפתע הוא חש במשהו מרשרש בכיס החליפה הפנימי... הכניס ידו לכיס,

את עצמה. מבואר שלולי התירוצים הנ"ל היתה חייבת להראות עצמה לפניו להציל נפש, וכ"ש כאשר רוצה רק לראות חפץ שלו, שהוא חייב בזה, והוא מכל שכן מדין צדקה שצריך לתת לעני די מחסורו אפילו עבד לרוץ לפניו, וכאן הוי זה נהנה וזה לא חסר, ואפילו חסר צריך ליתן כדי השגת ידו.

השיב הגרי"ח זוננפלד: "נראה דעיקר קושיית הגמרא היא, מאל תספר עמו, ובכל זאת גדרו. ובחפץ אינו חייב להראותו לחבירו, שהרי יש כאן איסור של לא תחמוד, ורק בעבד לרוץ לפניו שהיה רגיל לעשותו בהיתר, וזה חסר לו עתה, חייבים בזה מדין צדקה, אבל מי שהורגל לאכול דברים אסורים לתיאבון, הגם שמצוה להחיותו, פשיטא שלא יביאו לו דברים אסורים, והכא הרי יש לאו דלא תחמוד, והוא מפורש על כל אשר לרעך, ואינו מחוייב.

לאור זאת בעניננו שאם יתן לו זאת יעבור האח על לא תחמוד, לא יתן לו את החנוכייה, ואף שפיקוח נפש דוחה כל התורה כולה, הני מילי כאשר חלה, ותרופתו היא איסור, אבל מחלתו היא איסור שחמד דברי חבירו, עליו להתגבר על יצרו הרע, ולא לחמוד דברי חבירו.

עוד הביא שם ראיה מדאמרין במסכת נדרים [ס"ו:]: "ההוא דאמר לה לדביתהו קונם שאי את נהנית לי עד שתטעימי תבשילך לרבי יהודה ולרבי שמעון, ר' יהודה טעים, אמר ק"ו ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים המאררים בספק, ואני על אחת כמה וכמה. ר"ש לא טעים אמר ימותו כל בני אלמנה, ואל יזוז שמעון ממקומו, ועוד כי היכי דלא לתרגלי למינדר". הרי שרבי שמעון לא הסכים לאכול, כדי להשכין שלום. ויתכן, שהתם הטעם אחר, משום זלזול בכבוד התורה, כמבואר שם ברא"ש.

פסוק בקהלת "סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא וכו'". בסוף הקב"ה מגלה לעולם את הכל, אין הפקרות בעולם".

ירשי מאביו חנוכייה יקרה, ואחיו חולה לב חפץ בה מאד ומסתכך

טיאלה :

שני אחים ירשו מאביהם חנוכייה יקרה עד מאד (עברה ירושה מדור דור). שני האחים חפצים מאד בירושת החנוכייה, החליטו ביניהם לעשות גורל, והגורל נפל בחלקו של אחד מהם ולקחה לביתו, האח השני הוא חולה לב, והרופאים אומרים שהדבר משפיע מאד על מצב בריאותו, האם האח חייב לתת לו את החנוכייה מדין פיקוח נפש?

תשובה :

נאמר במסכת סנהדרין [ע"ה]: "מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא ובאו ושאלו לרופאים ואמרו אין לו תקנה... תספר עמו מאחורי הגדר, ימות ולא תספר עמו מאחורי הגדר, פליגי בה ר' יעקב בר אידי ור' שמואל בר נחמני, חד אמר אשת איש היתה, וחד אמר פנויה היתה. בשלמא למ"ד אשת איש היתה שפיר, אלא למ"ד פנויה היתה מאי כולי האי? רב פפא אמר משום פגם משפחה, רב אחא בריה דרב איקא אמר כדי שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות".

שאל הג"ר שלמה סובול את הגרי"ח זוננפלד זצ"ל [שלמת חיים ח"ב תשובה כ"ז], שמזה יש ללמוד דהרוצה לראות חפץ של חבירו, והרופאים חושבים שרצונו חזק ויכול לבא לידי סכנת נפשות אם לא יקאנו, מלבד דמצד הסברא הוא חייב להראותו, יש ראיה מהגמרא שאמרין פנויה היתה, ומקשה מאי כולי האי, ולא קאמר דהיא לא היתה רוצה להראות

להזכירכם, השיעור הבא יתקיים בעז"ה ביום ב', י"ח בכסלו תשפ"ג, בבית הכנסת המרכזי ברמת אלחנן בשעה 20:00. תפילת ערבית בשעה 19:45.

ייטיר כוח גדול למערכת קול הלשון ולראשייה, על העברת השיעור באיכות מופלאה.

ניתן להאזין לשיעור בשידור חי מקול הלשון במס' טל' 03-6171004